

Zadeva C-393/19

**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča**

Datum vložitve:

21. maj 2019

Predložitveno sodišče:

Apelativen sad – Plovdiv (Bolgarija)

Datum predložitvene odločbe:

16. maj 2019

Obtoženec:

OM

Druga udeleženca v postopku:

Okrajna prokuratura – Haskovo

Apelativna prokuratura – Plovdiv

Predmet postopka v glavni stvari

Pritožba obrambe zoper kazensko sodbo, ki jo je izdalo Okrajno sodišče – Haskovo (okrajno sodišče v Haskovu, Bolgarija) v postopku, ki se je začel po uradni dolžnosti, št. 709/18, in s katero je bil obtoženec OM obsojen zaradi velikega tihotapstva, v delu, v katerem je bil s sodbo odrejen odvzem sredstva, ki je bilo uporabljeno za kaznivo dejanje, v korist države.

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Razlaga členov 17(1) in 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah.

Podlaga za predlog za sprejetje predhodne odločbe je člen 267, prvi odstavek, točka (b), PDEU.

Vprašanji za predhodno odločanje

1. Ali je treba člen 17(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah razlagati tako, da zato, ker ovira uravnoteženo razmerje med splošnim interesom in zahtevo po varstvu lastninske pravice, ni dopustna nacionalna ureditev, kot je ta iz člena 242(8) Nakazatelen kodeks (kazenski zakonik) (NK) Republike Bolgarije, v skladu s katero se v korist države odvzame transportno sredstvo, ki je bilo uporabljeno za storitev velikega tihotapstva in ki je v lasti tretje osebe, ki ni niti vedela niti ji ne bi bilo treba ali ne bi mogla vedeti, da bo njen uslužbenec storil kaznivo dejanje?

2. Ali je treba člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah razlagati tako, da ni dopustna nacionalna ureditev, kot je ta iz člena 242(8) NK, v skladu s katero se lahko odvzame transportno sredstvo, ki je v lasti osebe, ki ni storilka kaznivega dejanja, ne da bi bil lastniku za predstavitev svojega stališča zagotovljen neposredni dostop do sodnega varstva?

Zakonodaja in sodna praksa Evropske unije

Člena 17 in 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah

Uvodna izjava 33 Direktive 2014/42/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 3. aprila 2014 o začasnem zavarovanju in odvzemu predmetov, ki so bili uporabljeni za kazniva dejanja, in premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, v Evropski uniji

Nacionalna zakonodaja

Členi 242, 37, 44 in 53 Nakazatelen kodeks (kazenski zakonik) (NK)

Člen 111(1) Nakazatelno-Protsesualen kodeks (zakon o kazenskem postopku) (NPK)

Člen 108 Zakon za sobstvenostta (zakon o lastnini) iz leta 1951

V skladu s členom 242(8) NK se transportno ali prevozno sredstvo, ki je služilo transportu ali prevozu tihotapskega blaga, odvzame v korist države, tudi če ni last storilca kaznivega dejanja, razen če njegova vrednost očitno ne ustreza teži kaznivega dejanja.

Predložitveno sodišče pojasnjuje, da bolgarsko pravo določa odvzem sredstva, ki je bilo uporabljeno za storitev kaznivega dejanja velikega tihotapstva, kot nujno posledico storitve tega kaznivega dejanja, ne da bi se upoštevalo, v čigavi lasti je. Ta odvzem ni sankcija, ampak posledica okoliščine, da je odvzeto sredstvo služilo tihotapstvu. Odvzem je tako sicer ukrep, ki posega v položaj, vendar ni kazen na podlagi bolgarskega kazenskega zakonika. Ni ga mogoče enačiti s kaznijo „zaplemba“, ki pomeni odvzem premoženja storilca kaznivega dejanja.

Poleg tega je treba upoštevati, da posebna določba člena 242(8) NK o odvzemu transportnega ali prevoznega sredstva pomeni odstopanje od splošne določbe člena 53(1) NK, v skladu s katero se sredstva, ki so bila uporabljena za kazniva dejanja, odvzamejo samo, če so last storilca kaznivega dejanja. Področje uporabe odvzema v korist države je na podlagi določbe člena 242(8) NK očitno širše kot na podlagi temeljne določbe člena 53(1) NK.

Pojem „sredstvo, ki je bilo uporabljeno za kaznivo dejanje“ je opredeljen v zavezujoči sodni praksi Republike Bolgarije. V skladu z razlagalno sodbo št. 84/01.12.1960 občne seje kazenskega senata Varhoven sad (vrhovno sodišče, Bolgarija) v kazenski zadevi št. 78/1960 so stvari „služile“ storitvi kaznivega dejanja, če so bile dejansko uporabljene za njegovo storitev. Zadevno načelo je bilo oblikovano v sklepu št. 11/1971 občne seje nekdanjega Varhoven sad (vrhovno sodišče) v kazenski zadevi št. 8/1971. V skladu z njim so stvari služile storitvi kaznivega dejanja, „če so bile direktno in neposredno uporabljene kot orodje ali sredstvo za uresničitev dejanskega stanu naklepnega kaznivega dejanja“. Sredstvo, ki je bilo uporabljeno za kaznivo dejanje, je torej nekaj drugega kot predmet, ki je bil uporabljen za kaznivo dejanje, ker gre za stvari, ki so v konkretnem položaju namenjene izvršitvi kaznive dejavnosti. Sredstvo, ki je bilo uporabljeno za kaznivo dejanje, je stvar samo, če je neposredno povezano z dejanjem v okviru kaznivega dejanja in ne z drugimi znaki kaznivega dejanja. Predvsem gre za primere, kot je obravnavani, v katerih se ravnanje v okviru kaznivega dejanja stori z uporabo transportnega ali prevoznega sredstva. To velja za ta primer, saj gre pri ravnanju v okviru kaznivega dejanja za dejanski prevoz (dejanski transport) blaga čez mejo.

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka

- 1 Obtoženec OM je julija 2018 delal za turško transportno družbo „Plastnak Nakliat Turizam Sanayi Ve Tidzharet Anonim Shirketi“. Opravljal je mednarodne prevoze s tovornjakom s priklopnikom, ki je bil sestavljen iz vlečnega vozila znamke „Mercedes“ in nanj priklopljenega priklopnika znamke „Tirsan“.
- 2 11. julija 2018 bi moral začeti svojo naslednjo vožnjo iz turškega mesta Istanbul v mesto Delmenhorst v Zvezni republiki Nemčiji, da bi opravil prevoz lešnikove paste. Nekaj dni pred njegovim odhodom je z njim navezala stik neznana oseba in mu predlagala, naj za plačilo v Nemčijo pretihotapi 2940 antičnih novcev. Obtoženec se je strinjal in novce sprejel. Ti so skupno tehtali 24,850 kg in so bili razdeljeni na tri plastenke kokakole, od katerih je imela vsaka prostornino 1,5 l, njihov zgornji del pa je bil odrezan. Plastenke so bile, da bi se prikrla njihova vsebina, ovite v črno blago in oblepljene z lepilnim trakom. Obtoženec je navedene tri plastenke spravil v serijski votel prostor za prtljago, orodje in drugo opremo, ki je bil pod voznikovim sedežem. Votel prostor je bila omara z vrati, ki so se premaknila s pritiskom tipke na voznikovem sedežu (tipka je bila dostopna samo v notranjosti voznikove kabine).

- 3 Obtoženec je plastenke z novci skrival med štiri plastične plošče in zaslone za avtomobilsko steklo v votlem prostoru in ni nikomur povedal, da namerava storiti kaznivo dejanje.
- 4 12. junija 2018 zjutraj je brez težav prečkal turški mejni prehod „Kapakule“ in preko mejnega prehoda „Kapitan Andreevo“ prispel na ozemlje Republike Bolgarije. Na zadnjenavedenem mejnem prehodu se je za mejno in carinsko kontrolo razvrstil na pas za „vstop tovornjakov“.
- 5 Takrat je na kontrolni črti opravljal službo carinski uradnik in priča DM. Opravil je rutinski pregled tovornjaka s priklopnikom in blaga, med katerim je pozval voznika, naj odpre votel prostor. Obtoženec je to storil in priča je odkrila plastenke. Obtoženec je na vprašanje carinskega uradnika, kaj je v plastenkah, odgovoril, da so v njih rezervni deli za vozila. Carinski uradnik se je odločil, da bo temeljito preiskal plastenke in je eno od njih odprl. Pri tem je odkril novce. Domneval je, da imajo kulturnozgodovinsko vrednost, in je naročil strokovnjaka iz regionalnega zgodovinskega muzeja, ki je to domnevo potrdil.
- 6 Antični novci, vlečno vozilo, priklopnik, ključ za vžig motorja in prometno dovoljenje so bili kot dokazi prevzeti in zaseženi. Tovornjak s priklopnikom je bil v skladu s predpisi pregledan, fotografiran, cenilec je ocenil njegovo vrednost, nato pa je bil sprejet v hrambo.
- 7 Z naročeno arheološko-numizmatično cenitvijo, ki za udeležence ni sporna, je bilo ugotovljeno, da so vsi novci pravi in da so arheološki predmeti. Šlo naj bi za kolektivno najdbo, ki je izredno dragocena za zgodovinsko znanost, in sicer za novčni zaklad. Ker naj bi šlo pri novcih za zaklad, naj bi bili zelo dragoceni tako z znanstvenega vidika kot tudi za razstave. Na koncu je bila vrednost vsakega novca ocenjena na 25 BGN; skupna vrednost vseh novcev je bila določena na 73.500 BGN.
- 8 V neovrgljivih sklepnih ugotovitvah cenitve blaga je bila vrednost vlečnega vozila znamke „Mercedes“, s katerim je bil opravljen prevoz novcev, določena na 81.529,50 BGN, vrednost nanj priklopljenega priklopnika znamke „Tirsan“ pa na 23.721,25 BGN.
- 9 Prvostopenjski sodni postopek je potekal v odsotnosti obtoženca. Obramba ni predlagala niti zaslišanja prič niti pridobitve listin in tudi ni prerekala dejanskega stanja, predstavljenega v obtožnici, s katero je bil uveden sodni postopek. To dejansko stanje se ujema z dejanskim stanjem, iz katerega izhaja sodišče. V obtožnici ni izrecno navedeno, da družba, v katere lasti je tovornjak s priklopnikom, ni povezana s kaznivim dejanjem (to tudi ni navedeno v obrazložitvi prvostopenjskega sodišča); vendar je iz predstavitve dejanskega stanja, iz katerega se izhaja, razvidno, da take povezave ni.
- 10 Poslovodja lastnika spornega vlečnega vozila je med preiskavo v predkazenskem postopku izvedel za postopek in je pooblastil odvetnika Dimitra Sladova, da ga zastopa v zvezi s hrambo tovornjaka s priklopnikom, ki je bil prevzet kot dokaz.

Odvetnik D. Sladov je v predkazenskem postopku zahteval vrnitev vlečnega vozila in priklopnika. Zahtevo za vrnitev tovornjaka s priklopnikom sta nadzorni državni tožilec in ob pritožbi prvostopenjsko sodišče zavrnila.

- 11 Odvetnik Ivanov v sklepnem govoru pred prvostopenjskim sodiščem ni zatrjeval niti nedolžnosti svoje stranke niti ni zahteval njene oprostitve. Zahteval je, naj se izreče milejša kazen in naj se člen 242(8) NK ne uporabi; pri tem je prvič zatrjeval, da so ta določba in zgoraj predstavljene določbe v nasprotju s pravom Unije.
- 12 Obtoženec OM je bil s kazensko sodbo št. 13/22.03.2019, ki jo je izdalo Okrazhen sad – Haskovo (okrožno sodišče v Haskovem) v postopku, ki se je začel po uradni dolžnosti, št. 709/18, obsojen zaradi kaznivega dejanja po členu 242(1)(e) NK – veliko tihotapstvo novčnega zaklada, katerega vrednost izpolnjuje element dejanskega stanu „v velikem obsegu“. Obsojen je bil na glavno kazen zapora treh let in stransko denarno kazen v višini 20.000 BGN. Izvršitev glavne kazni je bila odložena za štiri leta od pravnomočnosti sodbe. Novci, ki so bili predmet kaznivega dejanja, so bili v skladu s členom 242(7) NK odvzeti v korist države. V skladu s členom 242(8) NK je bilo kot sredstvo, ki je služilo prevozu tihotapskega blaga, v korist države odvzeto tudi sporno vlečno vozilo. Priklopnik, ki ni bil neposredno povezan s prevozom, je bil vrnjen njegovemu lastniku, to je navedeni turški družbi.

Bistvene trditve udeležencev postopka v glavni stvari

- 13 V pritožbi je navedeno, da odvzem vlečnega vozila pomeni tudi kršitev pravice obtoženca do obrambe. Šlo naj bi za kršitev določb Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), Dodatnega protokola h Konvenciji, Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina o temeljnih pravicah) in Uredbe (EU) št. 952/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. oktobra 2013 o carinskem zakoniku Unije.
- 14 Odvetnik Ivanov je na glavni obravnavi vztrajal pri pritožbi in navedel nove argumente za stališče, da odvzem transportnega sredstva, ki je v lasti osebe, ki ni njegova stranka, ni bil odrejen zakonito. Zatrjuje, da je odvzem tudi v nasprotju z zahtevami Direktive 2014/42, v kateri je sklicevanje na EKČP in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP); poleg tega naj odvzem tudi ne bi bil v skladu z zahtevo iz člena 5 Konvencije o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, v skladu s katero morajo imeti prizadete osebe na voljo učinkovita pravna sredstva za varstvo svojih pravic. Poleg tega odvetnik Ivanov vztraja pri svojem posebnem predlogu višjemu sodišču, naj vloži predlog za sprejetje predhodne odločbe pri Sodišču Evropske unije, da se bo preizkusila zatrjevana kršitev a konkretnih določb prava Unije.
- 15 Prokuror ot Apelativna prokuratura – Plovdiv (državni tožilec višjega državnega tožilstva v Plovdivu, Bolgarija) predlaga zavrnitev posebnega predloga, saj naj ne bi bilo potrebe po razlagi prava Unije. Višje sodišče naj bi moralo potrditi odvzem

transportnega sredstva, s katerim je bil opravljen prevoz tihotapskega zaklada, ki ga je odredilo Okrazhen sad – Haskovo (okrožno sodišče v Haskovem), saj naj uporaba člena 242(8) NK v bolgarski sodni praksi nikoli ne bi bila predmet spora ali razhajanj. Državni tožilec se sklicuje na sodbe Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija) Republike Bolgarije, v katerih naj bi bilo poudarjeno, da mora biti odvzem nujno posledica storitve tihotapstva, ne glede na to, ali je odvzeto premoženje v lasti storilca kaznivega dejanja ali tretje, dobroverne osebe. Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče) Republike Bolgarije naj bi ohranilo sodno prakso o postopkih zaradi kaznivih dejanj po členu 242 NK, v katerih ni bila ugotovljena kršitev načela uravnoteženega razmerja med različnimi prizadetimi interesi, ki naj bi bilo določeno v pravnih aktih Unije, ki jih je navedel odvetnik Ivanov. Da je bila lastniku transportnega sredstva odvzeta njegova uporaba, naj bi bila legitimna in sorazmerna posledica kaznivega dejanja. Vsaka država članica naj bi imela možnost, da v splošnem interesu odredi tak odvzem.

Kratka predstavitev obrazložitve predloga

- 16 Za pravilno odločitev v kazenskem sodnem postopku, ki poteka, je odločilen odgovor na vprašanje o smislu in vsebini upoštevnega prava Unije. Določba člena 242(8) NK je jasna in je ni treba razlagati: sodišče je zavezano odvzeti sredstvo, ki je bilo uporabljeno za storitev velikega tihotapstva, ne glede na to, v čigavi lasti je. Ta določba izhaja iz obdobja, v katerem pravo Skupnosti za Bolgarijo še ni bilo zavezujoče, in je verjetno v nasprotju z nekaterimi določbami prava Unije. Konkretno je verjetno v nasprotju s členoma 17(1) in 47 Listine o temeljnih pravicah. Višje sodišče meni, da lahko to, da se transportno ali prevozno sredstvo, ki je služilo transportu ali prevozu tihotapskega blaga v smislu člena 242 NK, na podlagi člena 242(8) NK v korist države odvzame tudi, če ni v lasti storilca kaznivega dejanja, povzroči neravnovesje med interesom tretje osebe, ki nikakor ni bila udeležena pri kaznivem dejanju in ni nikakor povezana z njim, in interesom države za odvzem premoženja te osebe, ker je bilo uporabljeno za storitev kaznivega dejanja. Ker nacionalno pravo ne določa postopka za zaslišanje lastnika sredstva, ki je bilo uporabljeno za kaznivo dejanje, lahko poleg tega pride do kršitve zahteve iz člena 47 Listine o temeljnih pravicah (ki prevzema zahtevo iz člena 6 EKČP), v skladu s katero je treba zagotoviti učinkovita pravna sredstva, kar nujno vključuje neposredni dostop do sodnega varstva.
- 17 Znak za nezdržljivost nacionalnega prava Republike Bolgarije z navedenimi določbami prava Unije je sodba četrtega senata ESČP z dne 13. oktobra 2015, ÜNSPED PAKET SERVISI SAN. VE TIC. A. Ş. proti Bolgariji (pritožba 3503/2008). V njej je obravnavan primer, v katerem je bil na podlagi člena 242(8) NK Republike Bolgarije odvzet tovornjak, ki je bil v lasti družbe, registrirane v Republiki Turčiji. V tej sodbi je ugotovljeno, da je odvzem v nasprotju s členom 1 Dodatnega protokola k EKČP, katerega vsebina se ujema z vsebino člena 17(1) Listine o temeljnih pravicah, ki se nanaša na lastninsko pravico. Poleg tega je v sodbi navedeno, da je bil lastnici tovornjaka odrečen dostop do sodnega varstva.

Dostop do sodnega varstva je kot sredstvo za uresničitev učinkovitega sodnega varstva zagotovljen v členu 47 Listine o temeljnih pravicah. V sodbi ESČP je navedeno, da nacionalni organi zato, ker ni bilo postopka, v katerem bi lahko prizadeta oseba predstavila svoje stališče, niso mogli preveriti sorazmernosti odvzema, zaradi česar ni bilo mogoče vzpostaviti „uravnoveženega razmerja“ med vsemi prizadetimi interesi. Poudarjeno je, da je to razmerje odvisno od številnih dejavnikov, med drugim od vedenja lastnika. Zato bi morali nacionalni organi upoštevati mero krivde ali skrbnosti glede odvzetega premoženja ali vsaj razmerje med pokazanim vedenjem in kaznivim dejanjem. Ugotovljeno je, da je morala prizadeta družba nositi individualno in čezmerno breme; v tem okviru se ESČP sklicuje na sodbo z dne 23. septembra 1982, Sporrong in Lonroth proti Švedski (paragrafi od 69 do 73, serija A, št. 52).

- 18 Predložitvenemu sodišču se zdi primerno citirati odlomek iz sodbe ESČP z dne 24. oktobra 1986, Agosi proti Združenemu kraljestvu (pritožba 9118/80, serija A, št. 108), v katerem je navedeno: „Da je odvzem upravičen glede na člen 1(2) Dodatnega protokola k EKČP, zadostuje, [da] država vzpostavi uravnoveženo razmerje med javnimi interesi in interesi prizadete osebe [...]. Vzpostavitev uravnoveženega razmerja je odvisna od številnih dejavnikov; pri tem je vedenje lastnika premoženja, vključno z mero njegove krivde ali skrbnosti, samo en element od številnih okoliščin, ki jih je treba upoštevati. Čeprav člen 1(2) ne določa izrecnih procesnopравnih zahtev, mora [ESČP] zato upoštevati, ali so bili postopki, ki so bili upoštevni v obravnavanem primeru, oblikovani tako, da je bilo mogoče med drugim primerno upoštevati mero krivde ali skrbnosti družbe pritožnice ali vsaj razmerje med vedenjem družbe in [...] kršitvijo prava; in tudi, ali je bilo z zadevnimi postopki družbi pritožnici primerno omogočeno, da pristojnim organom predstavi svoje stališče“.
- 19 Poleg tega je treba upoštevati uvodno izjavo 33 Direktive 2014/42. V skladu z njo je treba določiti posebna jamstva in pravna sredstva, da se zagotovi tudi ohranitev temeljnih pravic tretjih oseb, ki se jih kazensko ne preganja. Poleg tega je v njej navedeno, da ta jamstva vključujejo pravico do zaslišanja za tretje osebe, ki trdijo, da so lastnice odvzetega premoženja.
- 20 Glede na navedeno odločujoči senat sodišča meni, da ima vprašanje o smislu in upoštevnosti obeh obravnavanih določb Listine o temeljnih pravicah ter o tem, ali nacionalna ureditev člena 242(8) NK o odvzemu sredstva, ki je bilo uporabljeno za storitev kaznivega dejanja velikega tihotapstva, morda ne izpolnjuje zahtev teh določb, neposredni pomen (pomen prejudica) za pravilno odločitev v obravnavani zadevi in v drugih zadevah z enako vsebino.